

RESTAURATIE

VIERINGGEWELF GROTE OF ST. BAVOKERK

HAARLEM

In het centrum van Haarlem staat de Grote of St. Bavokerk. Een kerk met beroemde orgels. Rescura werd gevraagd de slechte conditie van het laat-vijftiende- eeuwse vieringgewelf te verbeteren. Sinds jaren dwardelden er schilders van dit bijna 30 meter hoge plafondgewelf naar beneden. Wie nu komt kijken, ziet weer een prachtig gerenoveerd vieringgewelf: dankzij een combinatie van digitale technieken en traditionele ambachtelijkheid.

De kerktoeren van de Haarlemse Grote Kerk staat op het viering- of kruisgewelf. Helaas zijn juist op die plek in eerdere jaren veel lekkages geweest. Vocht en het daarna weer opdrogen van de mortel zorgden voor een verzanding van de stuc laag. De stuc lagen raakten onthecht en er bleek een zoutbelasting te zijn ontstaan. De decoratieve schilderingen waren deels verzeep, verschilderd en verpoederd. In 1960 wren zowel de stuc laag als de schilderingen al eens vervangen. Helaas met een te afsluitende mortelsoort. Nu moest het gewelf weer geheel gerenoveerd.

Besloten werd eerst de vormen van de 31 decoraties minutieus digitaal vast te leggen. Traditioneel doet men dit met tijdsintensief overtrekwerk. Rescura heeft een methode ontwikkeld om dit met de moderne digitale hulpmiddelen nauwkeuriger en veel sneller te doen. Ook bij het weer terugplaatsen van de vormen kan daardoor veel tijd en manuren worden bespaard. Steigers staan daardoor korter, de kerk kan weer sneller worden gebruikt, enz. ....

Na vastlegging van de originele tekeningen konden de slechte lagen verwijderd. Alle 20 gewelfvakken werden opnieuw behandeld. Nu met een vocht- en zoutbestendige stuc laag: een natuurlijke hydraulische kalkmortel. Deze dampdoorlatende en vochtregulerende mortel werd daarna afgewerkt met een minerale verf. Een verf met dezelfde goede, vochtregulerende eigenschappen. Hierdoor kan de stuc laag ook in vochtige omstandigheden lang goed blijven.

Ook de weer op te brengen 31 decoraties en 18 culotten kregen een duurzamere behandeling. Culotten zijn versierde ruimtelijke vormen, ze zijn aangebracht op de kruispunten van de ribben. Ze zijn oorspronkelijk in hout gesneden. 9 ervan zijn bij eerdere restauraties vervangen voor messing exemplaren. Deze moesten geheel opnieuw worden verguld. Bij de 9 overgebleven originele houten exemplaren kon met restauratie worden volstaan.

De decoraties werden bij herplaatsing opgebracht in de secco-techniek. In de landen rond de Middellandse Zee wordt de fresco-techniek gebruikt. Noord Europa is vanwege het klimaat ongeschikt voor deze techniek. De enige fresco's in Nederland vindt u in het kerkje van Gerlach waar Rescura ook restauratiewerk heeft verricht. De secco-techniek van Keim zorgt voor een 'verstening van de schilderlaag': schildering en stuc laag worden één en kunnen niet meer afbladderen.

Op meer dan 25 meter hoogte werd voor al deze werkzaamheden bovenop de steigers een stofvrije 'werkplaats' geconstrueerd. Orgels zijn zeer gevoelig voor stof! Via testvlakken op de grond werd daarom de neerslag van stof en gruis permanent gemeten: de stofvrije aanpak bleek uitstekend te werken. De 18 culotten op de kruispunten van de ribben zijn van origine geheel van hout. Bij een eerdere restauratie is een deel door messing vervangen: deze moesten weer opnieuw verguld.

Verder is er nog de horizontale wijzerplaat van de klok met zijn leuke arm-met-hand als urenwijzer. Deze was nog in goede conditie en er kon worden volstaan met klein restauratiewerk. Het mechaniek werd door de plaatselijke klokkenmaker gereviseerd. Schuin naast de klok ziet u ook nog een rond houten luik in het gewelf. Ook dit fraai gedecoreerde gewelfonderdeel werd gerestaureerd.

De fraaie decoraties met plantvormen, zaaddozen en vruchten werden in een eerder stadium secuur digitaal gefotografeerd en via de computer (en rekening houdend met de bolling van de gewelfsegmenten) overgebracht op enorme sjablonen. De contouren van de oude decoraties werden met deze sjablonen op hun oude plaats teruggebracht, waarna onze vakmensen de kleurvlakken in stijl aanbrachten.

Het gaat dus om een reconstructie en niet om een restauratie van de laat-middeleeuwse decoraties. Teun Bleijenberg: "We zouden het oorspronkelijke werk het liefst restaureren, maar die optie was hier helaas niet meer mogelijk." Dankzij de digitale technieken konden alle werkzaamheden in krap 2,5 maand worden gerealiseerd: vlak voor Pasen waren alle steigers verdwenen en was dit 'nieuwe stukje St. Bavo' door iedereen weer te bewonderen.

